

בס"ד, ל' ניסן התשפ"ו

מנחות צ"ו – הכנת מנחת חביתין, השולחן במקדש, מסגרתו ולחם הפנים

שאלות:

1. איתן מנפה את הקמח של לחם הפנים בשבת, האם זה מותר?

הכנת חביתין כהן גדול

המשנה מפרטת את הכללים לגבי הכנת מנחת ה"חביתין" של הכהן הגדול (המנחה שמביא בכל יום, חציה בבוקר וחציה בערב):

- הכנה בפנים ודחיית שבת: הלישה, העריכה והאפייה של החביתין חייבות להיעשות בתוך העזרה ("בפנים"). והמלאכות האלו דוחות את השבת כי לא ניתן לעשות אותן ביום שישי; כי אם היו מכינים אותן מאתמול, הלחם שהתקדש בכלי שרת היה נפסל ב"לינה" (פסול של קדשים שנשארו ללון ללא הקרבה) במהלך ליל השבת.
- רבי עקיבא אומר: שמלאכות שניתן לעשותן מערב שבת (כמו טחינת החיטים והרקדתן – ניפוי הסולת) לא דוחות את השבת. רק מלאכה שהכרחי לעשותה ביום ההקרבה דוחה שבת.
- מעשה כלי: המשנה אומרת – שכל המנחות שמעשיהן נעשים בתוך העזרה, חייבות להיעשות בתוך כלי שרת שמקדש את מה שבתוכו. לעומת זאת, מלאכות שנעשות בחוץ (כמו לישת לחם הפנים לפי תנא קמא) לא דורשות כלי שרת.
- חכמים שאלו את רבי מאיפה לומדים שמנחות צריכות כלי שרת? הוא השיב להם מהפסוק ביחזקאל: "וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שָׁם הַכֹּהֲנִים אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַחֹטָאֵת אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת הַמִּנְחָה לְבִלְתִּי הוֹצִיא אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה...". הנביא משווה בין בישול החטאת והאשם לאפיית המנחה: כמו שחטאת ואשם טעונים כלי בישול ונעשים בפנים הקודש, ככה גם האפייה וההכנה של המנחה טעונה כלי שרת בתוך הקודש.

2. האם יכול להיות שהבצק של כל החלות של לחם הפנים היה יותר ארוך מ 100 מטרים?

מידות הלחם והשולחן

המשנה מפרטת את הממדים של הלחמים ואופן סידורם על השולחן:

- שתי הלחם: אורך 7 טפחים, רוחב 4 טפחים, וגובה ה"קרנות" (בליטות בצק בפינות הלחם, כמו הקרנות במזבח) הוא 4 אצבעות. (הסימן שנתן רבי יהודה: זד"ד).
- לחם הפנים: אורך 10 טפחים, רוחב 5 טפחים, וגובה הקרנות הוא 7 אצבעות. (הסימן: יה"ז).
- בן זומא מסביר שהוא נקרא לחם הפנים, כי יש לו פנים, רש"י מסביר שהכוונה לדפנות או לקרנות, (שטח פנים שפונה אל קירות הבית ועביו טפח ואין פנים פחותים מטפח).

- סידור הלחם על השולחן: השולחן היה באורך שתי אמות וברוחב אמה אחת, ואורכו בכיוון אורך הבית, כמו כל הכלים. יש מחלוקת מהו גודל האמה:
 - רבי יהודה: סובר ש"אמת כלים" הייתה בת 5 טפחים. לכן השולחן היה בגודל 10 טפחים אורך, על 5 טפחים רוחב. הלחם (שאורכו 10) הונח לרוחב השולחן (שרוחבו 5), וכפלו 2.5 טפחים מכל צד של הלחם כלפי מעלה. בצורה הזו הלחם מילא בדיוק את רוחב השולחן.
 - רבי מאיר: סובר שהאמה הייתה בת 6 טפחים. לכן השולחן היה 12X6 טפחים. הלחם הונח לרוחב השולחן (שרוחבו 6), כפלו 2 טפחים מכל צד, ונשאר רווח של 2 טפחים באמצע השולחן (בין שתי מערכות הלחם) כדי שהרווח תנשב והלחם לא יתעפש.
- הקנים והסניפין: כדי להפריד בין הלחמים ולאוויר אותם, היו מניחים בין לחם ללחם 28 קני זהב חצויים (14 לכל מערכה). בצידו השולחן עמדו 4 "סניפין" (עמודי זהב מפוצליון) שתמכו בקנים ובלחם. המשנה מציינת שסידור הקנים לא דוחה שבת. (ומוסיפים אותם חזרה בין הלחמים החדשים במוצ"ש).
- בזיכי הלבונה: לפי אבא שאול, היו מניחים את שני בזיכי הלבונה בתוך אותו רווח של 2 טפחים שהיה באמצע השולחן (לפי שיטת רבי מאיר) וזה נחשב על המערכת, כי 'ונתת על המערכת לבונה זכה', מתפרש בסמוך למערכת. חכמים חולקים וסוברים שהבזיכים הונחו על גבי הלחם ממש למעלה.

הגמרא מחשבת את גובה "חלל הקדושה" של השולחן:

 - רבי יוחנן אומר שהשולחן מקדש את האוויר שמעליו עד לגובה הלחמים המקופלים:
 - לפי רבי יהודה (שקיפל 2.5 טפחים בכל חלה, ויש 6 חלות במערכה): הגובה הוא 15 טפחים.
 - לפי רבי מאיר (שקיפל 2 טפחים בכל חלה): הגובה הוא 12 טפחים.
 - הגמרא מקשה שהגובה אמור להיות גדול יותר, שהרי יש גם את עובי הקנים שבין הלחמים, את גובה הקרנות ואת הבזיכים למעלה.
 - הגמרא מתרצת:
 - קנים: היו עושים חריצים בלחם ("משקעים") והקנים נחו בתוכם, והוסיפו מעט מאד גובה כדי שהלחמים לא יתעפשו וזה זניח.
 - קרנות: היו כופפים את הקרנות כלפי פנים הלחם, ולכן הן לא בלטו למעלה.
 - בזיכין: הבזיכים הונחו בתוך השטח המקופל של הלחם העליון ביותר, ולכן עמדו בגובה של הלחם עצמו ולא מעליו.
 - לסיכום, כל אלו לא הוסיפו גובה משמעותי (פחות מטפח), ורבי יוחנן לא מנה חלקי טפחים בחישובו.
 - מסגרת השולחן: לפי מי שאומר שהמסגרת היתה על הרגליים מתחת לדף השולחן (טבלא) אין שאלה, ולפי מי שאומר שהמסגרת בלטה מעל לדף, היא לא הפריעה ללחם כי היא היתה משופעת כלפי חוץ ('פרקדן') שהלחם בעצם נכנס בתוכה.

3. בני מקפיד להאכיל עניים על שולחנו, הוא טוען שזה מכפר עליו כמו קרבן, יש לזה מקור?

מסגרת השולחן, קבלת טומאה וכפרת השולחן

אגב האזכור של מסגרת השולחן הגמרא דנה במבנה השולחן ובדיני הטומאה שחלים עליו:

- מיקום ה"מסגרת" (מחלוקת **רבי יוסי וחכמים**): בתורה כתוב שהייתה לשולחן מסגרת בגובה טפח.
- **רבי יוסי סובר** שהמסגרת הייתה בחלקו העליון של השולחן, והיא זו ששימשה לתמיכת הלחמים המקופלים.
- **חכמים חולקים** וסוברים שהמסגרת הייתה בחלק התחתון (בין רגלי השולחן), ולכן היה צורך בסניפין שיעמדו מצדי השולחן ויתמכו בלחם.
- **רבי יוחנן אומר** שלשיטתם 'טבלא המתהפכת' (קרש עץ שטוח וחלק משני צדיו), היא טמאה כלומר, כלי כמו דף השולחן שאין לו תוך והוא לא מוקף מסגרת, הוא בכל זאת מסוגל לקבל טומאה כמו השולחן, שיוכח לקמן שמקבל טומאה. (רחבה נחשב בית קיבולה, רש"י).
- **כיצד השולחן מקבל טומאה?** הגמרא **שואלת**: השולחן הוא כלי עץ, וקיימים שני כללים שצריכים לכאורה לפטור אותו מטומאה: 1. כלי עץ ללא "בית קיבול" (פשוטי כלי עץ) שלא נטמאים. 2. כלי עץ המיועד לעמוד במקום אחד ולא לזוז ("עשוי לנחת") לא נטמא, כי הוא צריך להיות דומה ל"שק" שהזכירה התורה – כלי שמטלטלים אותו כשהוא מלא וריק.
- **ריש לקיש מסביר** שהפסוק שמכנה את השולחן "הַשֻּׁלְחָן הַטְּהוֹר" מלמד שהוא עלול להיטמא (אחרת לא היה צורך להדגיש שהוא טהור). הסיבה שהוא נחשב "מטלטל" היא שבכל רגל בחגים, הכהנים היו מגביהים את השולחן ומראים אותו לעולי הרגלים. הם היו מראים להם את הלחם ואומרים: "ראו חיבתכם לפני המקום".
- **רבי יהושע בן לוי מסביר** שחיבת ישראל התבטאה בנס שנעשה בלחם הפנים: שלמרות שהלחם הונח על השולחן בשבת אחת והוסר רק בשבת הבאה, הוא נשאר חם וטרי בדיוק כפי שהיה ברגע שהונח ("סילוקו כסידורו"). המקור הוא מהפסוק: "לְשׁוֹם לֶחֶם חֵם בַּיּוֹם הַלֶּקֶחַ".
- האם הציפוי מקדש? הגמרא **מבררת** אפשרות שהשולחן ייטמא בגלל ציפוי הזהב שלו (ככלי מתכת) גם אילו לא היה מיטלטל. הגמרא מביאה הוכחה שהולכים אחרי הציפוי, ממקרה הפוך שאם ציפה לחלוטין באבנים הוא לא מקבל טומאה.
- אבל הגמרא מתרצת בתחילת הדף הבא, שאילולא היה ניטל השולחן הוא לא היה מקבל טומאה, משום שהשולחן הוא מקרה מיוחד, שהתורה (ביחזקאל) קראה לו עץ למרות הציפוי כלומר הציפוי לא מבטל את העץ.
- מאותו פסוק גם לומדים שעכשיו שבית המקדש לא קיים, שולחנו של אדם מכפר עליו במקום המזבח, כשהוא נותן אוכל לעניים על שולחנו.